

Μάθημα 7^ο Ανισότητα Εισοδήματος και Πλούτου Θεωρία και Οικονομική Πολιτική

Εαρινό εξάμηνο 2023 - Πολιτική Οικονομία της Μεγέθυνσης και της Ανισότητας

Νίκος Στραβελάκης ΤΟΕ ΕΚΠΑ

Περίγραμμα και Περιεχόμενα

Στο σημερινό μάθημα θα σταθούμε στο κεντρικό ζήτημα της ανισότητας σήμερα. Την έκρηξη της εισοδηματικής ανισότητας μετά το 1980.

Θα το δούμε από τη σκοπιά των ορθόδοξων οικονομικών.

Η ορολογία για αυτό το είδος ανισότητας λέγεται «between inequality» (ανισότητα μισθών κερδών) (Jones 2015). Σε αντιπαράθεση με την «εσωτερική ανισότητα» (within inequality) που σχετίζεται με την μισθολογική ανισότητα και τη διαφορά στην αποδοτικότητα των κεφαλαίων.

Όπως και με την ανισότητα ανάμεσα σε χώρες έτσι και η «between inequality» ανέτρεψε τις πεποιθήσεις των ορθόδοξων οικονομικών μέχρι τότε. Αυτό θα γίνει κατανοητό από ο άρθρο του Kuznets (1955) που θα συζητήσουμε αμέσως μετά..

Η τρέχουσα ακαδημαϊκή συζήτηση για την εισοδηματική ανισότητα είναι πρωτίστως και κυρίως συνέχεια των «μεταβιβάσεων Dalton – Ρίγου» που συζητήσαμε στο 3^ο μάθημα. Για τους Atkinson (2015) και Saez (2022) και Banerjee - Duflo (2022) είναι «αποτυχία αγοράς»., Δηλαδή, η ελεύθερη αγορά δεν οδηγεί σε άριστη κατανομή των πόρων.

Παρόλο που η κατανομή των πόρων βρίσκεται στο κέντρο των προτάσεων για την καταπολέμηση της ανισότητας το μεγαλύτερο ενδιαφέρον το έχει συγκεντρώσει η προσπάθεια ερμηνείας της ανισότητας από τον Piketty (2014). **Το συμπέρασμά του είναι ότι η ανισότητα είναι σύμφυτη με την οικονομική μεγέθυνση στον καπιταλισμό και μάλιστα θα συνεχίσει να οξύνεται και στο μέλλον.**

Παρόλο που η ανάλυση βασίζεται στην νεοκλασική θεωρία σημαντικοί νεοκλασικοί οικονομολόγοι έχουν επιτεθεί στο συμπέρασμά του Piketty (Mankiw 2015, Acemoglu 2015)..

Το μάθημα κλείνει με μια σύντομη αναφορά της ανισότητας στο Μάρξ.

1955 - Η Παρέμβαση Kuznets

Ένα χρόνο πριν τη δημοσίευση του υποδείγματος Solow (1956) το ζήτημα της εισοδηματικής ανισότητας ήρθε στο προσκήνιο της οικονομικής συζήτησης.

Αυτό έγινε με τον πιο επίσημο τρόπο στη προεδρική ομιλία του Simon Kuznets στο Αμερικανικό Οικονομικό επιμελητήριο το 1954 που δημοσιεύθηκε σαν άρθρο στο AER το 1955.

Το ερώτημα που απασχόλησε την ομιλία ήταν αν η ανισότητα αυξάνει ή όχι στην πορεία της οικονομικής μεγέθυνσης των χωρών;

Τα αναλυτικά του βήματα ακολουθούν το νεοκλασικό παράδειγμα.

Επιχειρηματολόγησε ότι στη φάση της έντονης μεγέθυνσης με την συγκέντρωση στις πόλεις, την αύξηση του πληθυσμού και τους υψηλούς συντελεστές αποταμίευσης η ανισότητα αυξάνει.

Όμως στην πορεία της οικονομικής ανάπτυξης ο ρυθμός μεγέθυνσης του πληθυσμού μειώνεται, οι αποταμιεύσεις επίσης (γιατί;) και η πληθυσμιακή σχέση πόλης/ υπαίθρου σταθεροποιείται.

Δηλαδή, το κεφάλαιο αυξάνεται το ποσοστό κέρδους πέφτει και ενώ η εργασία γίνεται σπανιότερη και το οριακό προϊόν της αυξάνει

Το συμπέρασμα λοιπόν είναι ότι η οικονομική μεγέθυνση θα μεταβάλλει τους όρους οικονομικής ανάπτυξης και αυτό θα περιορίσει την ανισότητα που στην πορεία του χρόνου θα έχει τη μορφή ανάποδου U. Υψηλή στην αρχή και χαμηλότερη στη συνέχεια.

Η αισιόδοξη νότα της ανάλυσης λοιπόν ήταν ότι στις αναπτυσσόμενες χώρες τουλάχιστον όλο και περισσότεροι άνθρωποι θα επωφελούνταν από την οικονομική μεγέθυνση

Ανισότητα τη “Χρυσή Τριακονταετία” (1950-80)

Η κατανομή των εισοδηματικών μεριδίων σε ποσοστά 80% μισθοί 20% κέρδη τις δεκαετίες του 1950,60,70 θεωρήθηκαν από τους νεοκλασικούς οικονομολόγους επιβεβαίωση των προβλέψεων του Κούζνετς.

Έβλεπαν το ύψος και την σταθερότητα των μεριδίων μισθών και κερδών σαν επιβεβαίωση τουλάχιστον εν μέρει του υποδείγματος του Solow αφού έμοιαζε ότι η παραγωγή/ διανομή ακολουθούσε μια συνάρτηση Cobb-Douglas.

Με αυτή τη λογική, σημαντικοί νεοκλασικοί οικονομολόγοι με επικεφαλής το Mankiew et. al. (1992) έσπευσαν να πουν ότι το υπόδειγμα του Solow δεν έπρεπε να απορριφθεί όπως επιχειρηματολόγησε ο Lukas (1988).

Για το αδύνατο σημείο του, τη σύγκλιση των οικονομιών, αλλά να αναμορφωθεί διότι η σύγκλιση των οικονομιών δεν θα είναι απόλυτη αλλά υπό όρους.

Με άλλα λόγια, η βεβαιότητα για σύγκλιση των εισοδημάτων στον αναπτυσσόμενο κόσμο δεν κλονίστηκε από την έντονη απόκλιση ανάμεσα στις αναπτυσσόμενες και αναπτυσσόμενες χώρες στα τέλη της δεκαετίας του 60.

Ένας λόγος παραπάνω ήταν ότι αντίθετα με το Solow ο Kouznets θεωρούσε ότι το πολιτικό και θεσμικό πλαίσιο των υπό ανάπτυξη χωρών δεν τους επέτρεπε να ακολουθήσουν το δρόμο των ΗΠΑ και της Δυτικής Ευρώπης.

Για τις χώρες αυτές, διατύπωσε τη θέση ότι οι αδύναμοι ρυθμοί μεγέθυνσης οδηγούν μέσω των (υψηλών) αποταμιεύσεων σε συγκέντρωση του πλούτου σε μικρές μειοψηφίες.

Είναι ιδέες που έχουν περάσει στο βιβλίο του Milanovic αλλά θα συναντήσουμε με παρεμφερές αλλά και διαφορετικό περιεχόμενο στο άρθρο των Acemoglu & Robinson που θα δούμε στη συνέχεια. .

Η Επιστροφή των Οικονομικών της Ανισότητας

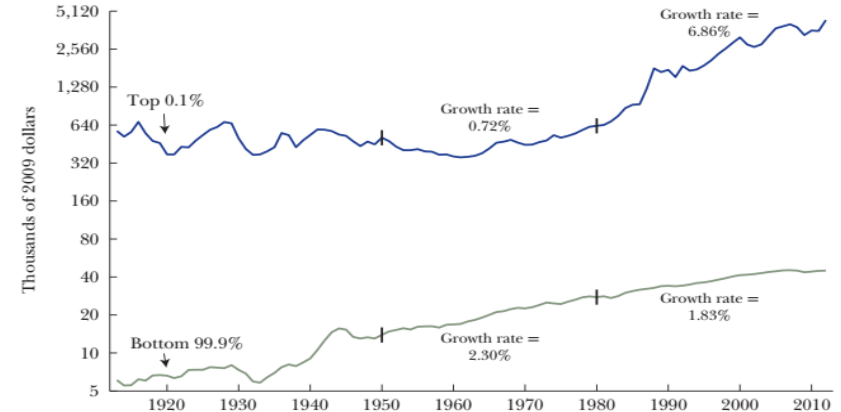
Η επιστροφή των οικονομικών της ανισότητας συμπίπτει (όχι τυχαία) με την κυριαρχία των νεοφιλελεύθερων πολιτικών στο πεδίο της οικονομικής πολιτικής. Σε ακαδημαϊκό επίπεδο συνδέεται με τα ονόματα των Atkinson, Saez και Piketty.

Τα εμπειρικά ευρήματα ήταν πλούσια και ενδεικτικά.

1. Ο ρυθμός μεγέθυνσης του μεριδίου του ανώτερου 1% της εισοδηματικής πυραμίδας στις ΗΠΑ ήταν σχεδόν μηδενικό την τριακονταετία μετά το πόλεμο. Όμως το 1980 εκτινάχθηκε στο 7% την ίδια ώρα που το μερίδιο του κατώτερου 99% αυξάνουν σταθερά με ρυθμό 2% (σχήμα επάνω)
2. Η πορεία του εισοδηματικού μεριδίου του ανώτερου 1% έχει σχήμα U και όχι ανάπτυξου U όπως ανέμενε ο Kuznets (σχήμα κάτω)

Ο συνδυασμός των δύο σχημάτων παραπέμπει σε ένταση της ανισότητας στον αναπτυσσόμενο καπιταλισμό. Ανισότητα συνοδεύεται από τη μεγέθυνση του μεριδίου των «αποδόσεων κεφαλαίου» που αποτελούν τη μερίδα του λέοντος των εισοδημάτων του ανώτερου 1%.

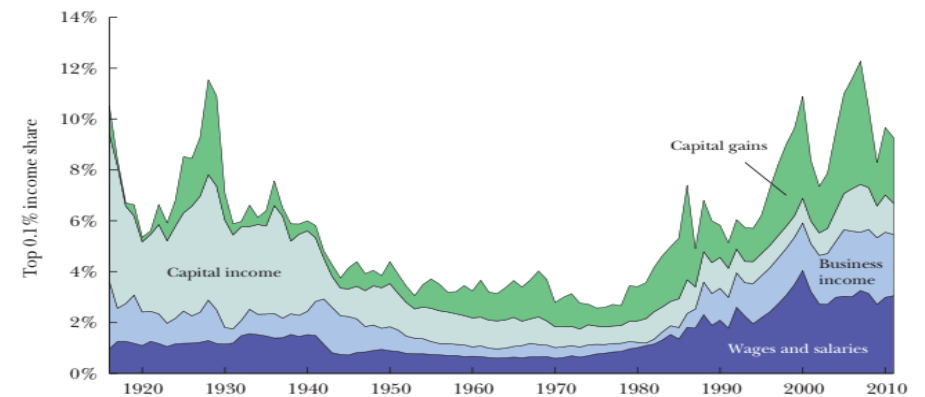
Figure 1
GDP per Person, Top 0.1 Percent and Bottom 99.9 Percent

Sources: Aggregate GDP per person data are taken from the Bureau of Economic Analysis (since 1929) and Angus Maddison (pre-1929). The top income share used to divide the GDP is from the October 2013 version of the World Top Incomes Database (Alvaredo, Atkinson, Piketty, and Saez n.d.).

Notes: This figure displays an estimate of average GDP per person for the top 0.1 percent and the bottom 99.9 percent. Average annual growth rates for the periods 1950–1980 and 1980–2007 are also reported.

Figure 2
The Top 0.1 Percent Income Share and Its Composition, 1916–2011

Source: These data are taken from the “data-Fig4B” tab of the September 2013 update of the spreadsheet appendix to Piketty and Saez (2003).

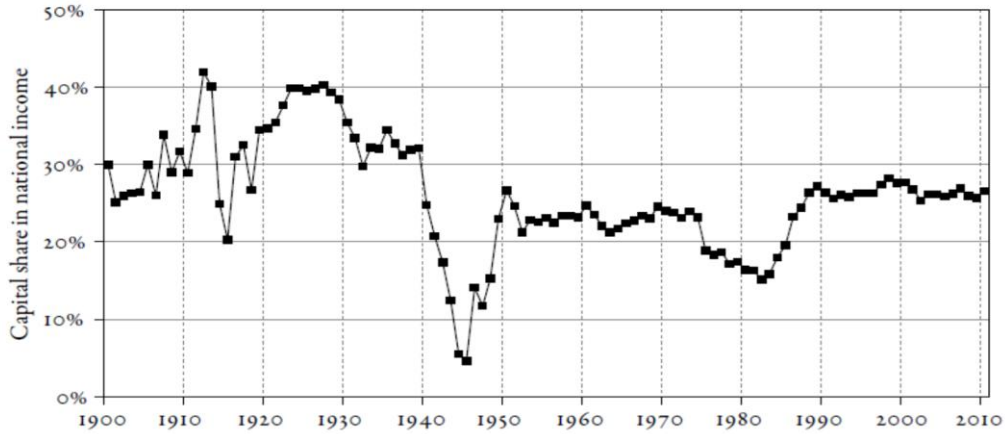

FIGURE 6.8. The capital share in national income in France, 1900–2010
 The share of capital income (net profits and rents) rose from 15 percent of national income in 1982 to 27 percent in 2010.
 Sources and series: see dikettv.dse.ens.fr/capital21c.

Τα παραπάνω συμπληρώνονται από τα επισυναπτόμενα

Στο σχήμα επάνω φαίνεται η άνοδος του μεριδίου των κερδών στη Γαλλία από 15% το 1981 σε 27% το 2010.

Τα χαρακτηριστικά της ανισότητας (άνοδος του μεριδίου του ανώτερου 1% και 10% της εισοδηματικής πυραμίδας, ενίσχυση του μεριδίου των κερδών) είναι ταυτόσημα σε όλες τις χώρες παρόλο που η ένταση μεταξύ τους διαφέρει.

Ο πίνακας κάτω δείχνει ότι στη τρέχουσα κατανομή των χωρών με όρους ανισότητας με βάση το μερίδιο του ανώτερου 10% της εισοδηματικής πυραμίδας.

TABLE 7.2.
Inequality of capital ownership across time and space

Share of different groups in total capital	Low inequality (never observed; ideal society?)	Medium inequality (= Scandinavia, 1970s–1980s)	Medium-high inequality (= Europe 2010)	High inequality (= US 2010)	Very high inequality (= Europe 1910)
The top 10% “upper class”	30%	50%	60%	70%	90%
Including the top 1% (“dominant class”)	10%	20%	25%	35%	50%
Including the next 9% (“well-to-do class”)	20%	30%	35%	35%	40%
The middle 40% (“middle class”)	45%	40%	35%	25%	5%
The bottom 50% (“lower class”)	25%	10%	5%	5%	5%
Corresponding Gini coefficient (synthetic inequality index)	0.33	0.58	0.67	0.73	0.85

Note: In societies with “medium” inequality of capital ownership (such as Scandinavian countries in the 1970s–1980s), the top 10% richest in wealth own about 50% of aggregate wealth; the bottom 50% poorest about 10%; and the middle 40% about 40%. The corresponding Gini coefficient is equal to 0.58. See the online technical appendix.

Οι Θεωρητικές Προσεγγίσεις

Η συζήτηση για τη διανομή και την ανισότητα ξεκίνησε νωρίτερα από την έκρηξη του φαινομένου.

Γύρω στα τέλη της δεκαετίας του 1960 ο Kolm (1969) και ο Atkinson (1970) ξαναανακάλυψαν τη συνεισφορά του Dalton (1920) που είδαμε στο 3^ο Μάθημα.

Η θεωρία του Dalton βασίζεται σε μια αθροιστική θεωρία της συνολικής χρησιμότητας – κοινωνικής ευημερίας. Αυτό που ενδιέφερε λοιπόν ήταν αν ο περιορισμός της ανισότητας συνεπαγόταν αύξηση της συνολικής χρησιμότητας.

Σε αυτό το πλαίσιο ο Dalton επιδίωκε τον προσδιορισμό μέτρων ανισότητας που θα ήταν και μέτρα συνολικής ευημερίας ακολουθώντας το επιχείρημα του Ρίγου ότι μεταβιβάσεις που διατηρούν το μέσο εισόδημα αμετάβλητό αυξάνουν τη συνολική ευημερία (Pigou 1912 p.24).

Το επιχείρημα είναι ότι όλοι έχουν τις ίδιες (κυρτές) εξισώσεις ατομικής χρησιμότητας που προσδιορίζονται από το εισόδημα. Όσο πιο κοντά στην κανονική κατανομή είναι η κατανομή των εισοδημάτων (λόγω των μεταβιβάσεων), τόσο περισσότεροι θα απολαμβάνουν χρησιμότητα κοντά στο μέσο εισόδημα και η συνολική χρησιμότητα θα ανέβει.

Αυτό σημαίνει ότι θεωρούσε το εισόδημα τον αποκλειστικό προσδιοριστικό παράγοντα της ευημερίας.

Όμως ο Dalton δεν κατόρθωσε να πείσει τους συγχρόνους του για το επιχείρημά του. ότι το εισόδημα και ο πλούτος είναι οι μοναδικοί παράγοντες ατομικής ευημερίας ούτε ότι ήταν εφικτός ο ποσοτικός προσδιορισμός της διασύνδεσης ανάμεσα στο εισόδημα και την ευημερία. (Atkinson & Brandolini 2015)

Η αρχική συνεισφορά των Atkinson (κυρίως), Piketty και Saez ήταν να αντιμετωπίσουν αυτές τις αδυναμίες.

Η πρωτότυπη συνεισφορά τους αφορά δύο σημεία:

1. Αν δύο καμπύλες Lorentz δεν τέμνονται τότε οι κατανομές που αναπαριστούν μπορούν να ιεραρχηθούν από τη σκοπιά της ανισότητας αρκεί οι καμπύλες συνολικής χρησιμότητας να είναι κυρτές (convex) και να ισχύει η αρχή των «μεταβιβάσεων Dalton – Ρίγου». Με άλλα λόγια δεν είναι απαραίτητοι προσδιοριστικοί περιορισμοί αναφορικά με τη καμπύλη συνολικής χρησιμότητας για να προσδιορίσουμε την ανισότητα.
2. Η ανάταξη του επιχειρήματος του Dalton με όρους εισοδήματος αντί για όρους χρησιμότητας. Αυτό έγινε κατορθωτό με την εισαγωγή της έννοιας του “equally distributed equivalent income” (y_e). Δηλαδή, του εισοδήματος που αν δοθεί σε όλα τα μέλη της κοινωνίας θα προσφέρει την ίδια κοινωνική ευημερία με αυτήν που προκύπτει από την υπάρχουσα διανομή.

Από το 2 προκύπτει ένας συντελεστής ανισότητας $(1-y_e)/\mu$ όπου μ είναι το μέσο εισόδημα. Υποθέτοντας ότι η μεταβολή της ατομικής ευημερίας είναι σταθερή σε μεταβολές του ατομικού εισοδήματος (ισοελαστική καμπύλη εισοδήματος) τότε προκύπτουν οι δείκτες ανισότητας που περιγράφουν οι εξισώσεις πάνω δεξιά

Οι δείκτες επιτρέπουν τη συσχέτιση της ανισότητας με ένα δείκτη αποστροφής στην ανισότητα ϵ που προσδιορίζει την κυρτότητα της καμπύλης κοινωνικής ευημερίας.

Όταν ο συντελεστής αποστροφής στην ανισότητα είναι ίσος με τη μονάδα ($\epsilon=1$) ότε προκύπτει η δεύτερη εξίσωση της ομάδας I (βλ. πάνω δεξιά). Η εξίσωση είναι ισοδύναμη με την εξίσωση D που δεν είναι άλλη από την εξίσωση του Dalton που συζητήσαμε στο 3^ο Μάθημα.

$$I = \begin{cases} 1 - \left[\frac{1}{n} \sum_i \left(\frac{y_i}{\mu} \right)^{1-\epsilon} \right]^{\frac{1}{1-\epsilon}} & \epsilon > 0, \epsilon > 1 \\ 1 - \left[\prod_i \left(\frac{y_i}{\mu} \right) \right]^{\frac{1}{n}} & \epsilon = 1 \end{cases},$$

$$D = \frac{\log(\mu) + c}{\log(\gamma) + c},$$

Τα Όρια της Ανάλυσης και ο Piketty

Η προηγούμενη ανάλυση παραπέμπει σε ένα σύνολο από αξιακές κρίσεις που συνοδεύουν κάθε μέτρο υπολογισμού της ανισότητας. Αυτό είναι και το βασικό επιχείρημα του άρθρου του Saez (2021) και ο τρόπος που αυτή η σχολή σκέψης αντιλαμβάνεται την ανισότητα.

Όμως η ανάλυση στη βάση της αποτυχίας αγοράς έχει το όριο ότι σταματά στη διαπίστωση του γιατί η ανισότητα είναι σημαντική. Άντε να φτάσει στη μέτρηση της αποστροφής στην ανισότητα και των αντίστοιχων μεταβιβάσεων.

Δεν αναγνωρίζει καν πηγές εισοδήματος (μισθοί – κέρδη) στην ανάλυση της ανισότητας αφού η προσέγγισή βασίζεται εν τέλει στη μεγιστοποίηση της συνολικής χρησιμότητας. (πώς το αντιλαμβάνεστε αυτό το δεδομένο;)

Με αυτή την έννοια αδυνατεί να εκτιμήσει τη φύση του προβλήματος αφού η κατανομή ανάμεσα σε μισθούς και κέρδη είναι ο βασικός προσδιοριστικός παράγοντας της ανισότητας των εισοδημάτων (between inequality) που είναι με τη σειρά της η βασική αιτία μεταβολής της συνολικής ανισότητας (Jones 2015).

Αυτή ήταν η αφετηριακή παρατήρηση του Piketty στην προσπάθειά του για την ερμηνεία της ανισότητας (Piketty 2014)

Η όλη του ανάλυση βασίζεται στη διασύνδεση ανάμεσα στη συγκέντρωση του πλούτου και την τιμή του συντελεστή της κατανομής Pareto $(100/p)^{\eta-1}$.

Η μαθηματική ιδιότητα στην οποία βασίζεται η ανάλυση είναι ότι σε συνθήκες εκθετικής οικονομικής μεγέθυνσης και εκθετικής κατανομής ενός άλλου σχετιζόμενου μεγέθους στο χρόνο η εισοδηματική κατανομή που προκύπτει είναι τύπου Pareto. (Jones 2015).

Με άλλα λόγια, η θεωρία πρέπει να απαντήσει 1) γιατί η κατανομή των ανώτερων εισοδημάτων είναι τύπου Pareto και 2) ποιες μεταβλητές απηραάζουν το συντελεστή (η).

- $Y = K^a \cdot (L_0 \cdot e^{n \cdot t})^b$, where $\frac{dK}{dt} = s \cdot K^a \cdot (L_0 \cdot e^{n \cdot t})^b$, $a + b = 1$, and $g = n$

2) $\alpha = r \cdot K / Y$, $\alpha =$ the profit share,

3) $\beta = K / Y = s / g \rightarrow \alpha = r \cdot \beta$

Ο Piketty δεν παρουσίασε ένα οικονομετρικό μοντέλο για να εξηγήσει τις χρονολογικές σειρές της ανισότητας.

Αυτό που έκανε ήταν να καταφύγει στα βασικά αναλυτικά του εργαλεία που δεν ήταν άλλα από το υπόδειγμα του Solow. Όμως επειδή ονόμασε κάποια από τα επιχειρήματά του «νόμους του καπιταλισμού» και επειδή προβλέπει ένταση της ανισότητας στο μέλλον κάποιοι νεοκλασικοί οικονομολόγοι επιχειρηματολόγησαν (λανθασμένα) ότι ακολουθεί το Ricardo και το Marx.

Τι έκανε. Αρχικά πήρε τη Cobb-Douglas του υποδείγματος του Solow χωρίς τεχνολογική μεταβολή και με σταθερό συντελεστή αποταμίευσης (πρώτη εξίσωση επάνω)

Στη συνέχεια εφαρμόζοντας το θεώρημα το Euler όρισε κάποιες παραμέτρους που τις ονόμασε «πρώτο και δεύτερο νόμο του καπιταλισμού» (εξισώσεις 2 και 3.)

Ο Piketty και οι «Νόμοι» του

Στο περιβάλλον της Cobb-Douglas όπου το μερίδιο των κερδών (α) είναι σταθερό το προηγούμενο σημαίνει ότι η όποια αύξηση του οριακού προϊόντος του κεφαλαίου (r) θα συνοδεύεται από μια ισόποση μείωση του λόγου κεφαλαίου εισοδήματος (β). Αυτό στη γλώσσα των νεοκλασικών οικονομικών σημαίνει ότι «ο οριακός λόγος υποκατάστασης κεφαλαίου εργασίας» είναι ίσος με τη μονάδα. Ο λόγος μετρά τις δυνατότητες υποκατάστασης εργασίας από κεφάλαιο. Στην περίπτωση της Cobb-Douglas το γεγονός ότι είναι ίσος με τη μονάδα δείχνει ότι υπάρχει ευχέρεια αλλά όχι πλεονέκτημα στην υποκατάσταση παραγωγικών συντελεστών

Τι γίνεται όμως αν για κάθε αύξηση του β έχουμε μικρότερη μείωση του r ; Είναι προφανές ότι στην περίπτωση αυτή το μερίδιο των κερδών (α) θα αυξηθεί. Με άλλα λόγια αν μπορούμε εύκολα να αντικαταστήσουμε εργασία με κεφάλαιο αυτό σημαίνει ότι μερίδιο των κερδών θα αυξηθεί. Ο Piketty χωρίς να μας παρέχει κάποια οικονομετρική μέτρηση λέει ότι ο λόγος θα είναι 1.3 - 1.6 τον 21^ο αιώνα.

Με άλλα λόγια λέει ότι επειδή ζούμε σε μια εποχή όπου οι αποταμιεύσεις (s) θα είναι σταθερές ενώ οι ρυθμοί μεγέθυνσης (g) χαμηλοί αυτό θα φέρει αύξηση του μεριδίου των κερδών. Φτάνει αυτό όμως για να εξηγήσει την ανισότητα;

Ο 3^{ος} «Νόμος» του καπιταλισμού $r > g$

Τα όσα είπαμε ως τώρα δεν παρέχουν μια ικανοποιητική ερμηνεία της δυναμικής του μεριδίου των κερδών. Ο βασικός λόγος είναι ότι σε ένα περιβάλλον όπου ο ρυθμός μεγέθυνσης είναι ο ρυθμός μεγέθυνσης του πληθυσμού (n) και οι αποταμιεύσεις (s) είναι σταθερές όπως συμβαίνει στο Solow είναι πολύ δύσκολο το (β) να εμφανίζει την έντονη μεταβλητότητα που εμφανίζεται στις χρονολογικές σειρές (βλ. Slide 6 του παρόντος).

Όμως το σημαντικότερο είναι ότι το (μέχρι στιγμής) σχήμα δεν εξηγεί τη ανισότητα. Δεν εξηγεί γιατί ζούμε σε κοινωνίες που το 1% των υψηλότερων εισοδημάτων καρπώνεται το 30% του ΑΕΠ. Με όσα έχουμε πει μέχρι τώρα θα μπορούσε να αυξάνει το μερίδιο των κερδών αλλά αυτό να σημαίνει αύξηση της εφευρετικότητας, των start-ups και της κοινωνικής κινητικότητας όπως επιχειρηματολογεί η κ. Κεραμέως ή ο κ. Πατέλης.

Ο Piketty φυσικά το γνωρίζει αυτό και γι' αυτό επιστρατεύει το λεγόμενο τρίτο νόμο του καπιταλισμού που λέει ότι το ποσοστό κέρδους είναι μεγαλύτερο από το ρυθμό μεγέθυνσης ($r > g$).

Εκ πρώτης όψεως το $r > g$ δε σημαίνει και τίποτα. Στο κόσμο του Solow σημαίνει ότι η οικονομία δεν αποταμιεύει τόσο πολύ ώστε να βγει από το «χρυσό κανόνα» της ισόρροπης μεγέθυνσης (Phelps 1961). Ένας υπερβολικός συντελεστής αποταμίευσης θα σήμαινε πολύ χαμηλό ποσοστό κέρδους και απομάκρυνση από την «άριστη κατανομή των παραγωγικών συντελεστών». Επιπλέον, ο «κόσμος του Solow» δεν λέει και πολλά για την ανισότητα αφού βασίζεται σε ένα μοντέλο που αντιπροσωπευτικού καταναλωτή και αντιπροσωπευτικής επιχείρησης. Κοντολογίς, χρειαζόμαστε επιπλέον υποθέσεις για να εξηγήσουμε την ανισότητα.

Για το σκοπό αυτό ο Piketty μαζί με το Gabriel Zucman (2014) παρουσίασε ένα δυναμικό υπόδειγμα όπου ο πληθυσμός διαχωρίζεται σε «λάτρεις του πλούτου» και «λάτρεις της κατανάλωσης». Οι τελευταίοι δεν αποταμιεύουν.

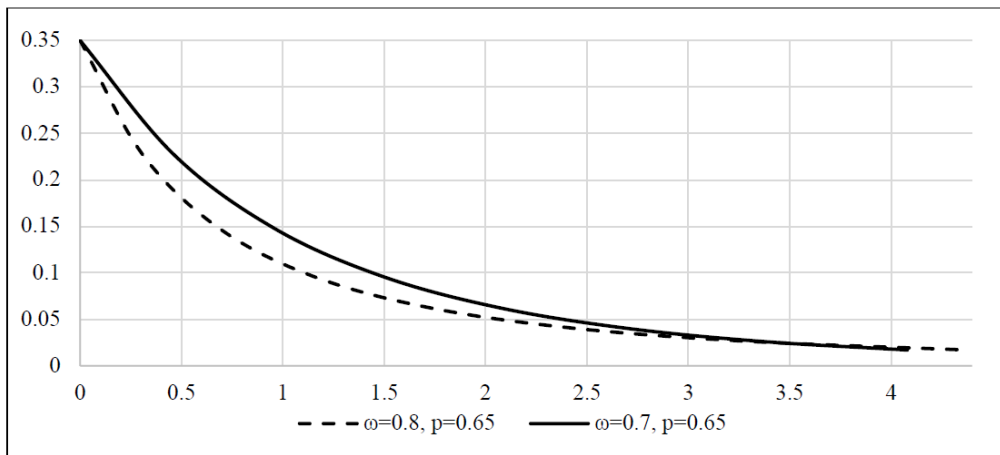
Παράλληλα υπάρχουν γνωστές εκ των προτέρων (στατιστικές) πιθανότητες (p) κάποιου να είναι λάτρεις του πλούτου και $(1-p)$ για λάτρεις της κατανάλωσης. Με βάση αυτές τις σταθερές πιθανότητες ορίζονται και παράγωγες πιθανότητες τα παιδιά των wealth lovers να είναι wealth lovers και το αντίθετο. Αντίστοιχα ορίζονται οι πιθανότητες και για τις επερχόμενες γενιές (εγγόνια κλπ.).

Το αποτέλεσμα είναι μια κατανομή του πλούτου αλλά Pareto που έχει την μορφή του σχήματος. Στον οριζόντιο άξονα έχουμε τις τιμές του λόγου του ατομικού προς το μέσο πλούτο και στο κάθετο άξονα τις αντίστοιχες πιθανότητες κάθε συμμετέχοντα στη κατανομή. Η κατανομή μας πληροφορεί για την πιθανότητα παιδιά και εγγόνια πλουσίων να έχουν πλούτο μέχρι και πάνω από 4 φορές το μέσο όρο.

Η παράμετρος της κατανομής είναι $\omega = s' \cdot \frac{1+r^e}{1+g}$

Και μπορεί να προσεγγισθεί από την εξίσωση $\omega = s \cdot e^{(r-g) \cdot H}$ όπου (H) είναι μια γενεά. Το συμπέρασμα είναι ότι όσο μεγαλύτερη η τιμή της παραμέτρου ω τόσο «παχύτερη» η «ουρά» της καμπύλης Pareto και τόσο υψηλότερη η συγκέντρωση του πλούτου σε λιγότερα χέρια.

Figure 1: Pareto Survival Function

Ο Piketty για να διατηρήσει τις ιδιότητες του υποδείγματος του Solow ορίζει τις μεταβλητές του έτσι ώστε σε κλειστή οικονομία το συνολικό κεφάλαιο (K) να ισούται με το συνολικό πλούτο (W). Ο ορισμός του κεφαλαίου που προκύπτει είναι ιδιαίτερα προβληματικός αφού είναι πολύ δύσκολο αυτό το συνονθύλευμα από μηχανήματα, κτίρια, αγροτική γη και διαρκή καταναλωτικά αγαθά να συγχωνευθεί σε έναν ομογενή συντελεστή κεφαλαίου. Ούτε νεοκλασικοί οικονομολόγοι (Solow 1957) δεν θα δέχονταν μια άθροιση τόσο ετερογενών πραγμάτων.

Η λύση του υποδείγματος απλά μας λέει ότι σε μια οικονομία όπου το ποσοστό κέρδους είναι σχετικά σταθερό και διαθέσιμο σε όλους και ο ρυθμός μεγέθυνσης ισούται με αυτόν του πληθυσμού όσο πιο πλούσιος γεννηθείς τόσο πλουσιότερος θα γίνεις αν συνεχίσεις να αποταμιεύεις.

Η συγκέντρωση του πλούτου εξαρτάται από τη διαφορά του ποσοστού κέρδους (r) που είναι σταθερό ή πέφτει πιο αργά από το ρυθμό μεγέθυνσης (g). Ο τελευταίος λόγω χαμηλής μεγέθυνσης του πληθυσμού είναι επίσης χαμηλός. Άρα η ανισότητα θα αυξάνει αφού η διαφορά $r-g$ θα διευρύνεται.

Σε αυτό το κόσμο η αύξηση των μισθών δεν είναι εφικτή λόγω μεγάλης δυνατότητας υποκατάστασης εργασίας από κεφάλαιο. Η μόνη λύση είναι ένας φόρος στο πλούτο. Διαφορετικά η ανισότητα θα γίνεται όλο και εκρηκτικότερη. Αυτή είναι και η βασική πρόταση οικονομικής πολιτικής του Piketty.

Η Κριτική Mankiw

Δεν χρειάζεται να είναι κανείς ειδικός στη θεωρία της νεοκλασικής μεγέθυνσης για να κατανοήσει ότι με ένα μεταβλητό καθαρό συντελεστή αποταμίευσης η αναλυτική συλλογιστική και οι προτάσεις πολιτικής του Piketty δεν ισχύουν.

Το τελευταίο είναι το βασικό επιχείρημα της κριτικής του Gregory Mankiw (2015). Το κύριο ερώτημά του είναι: Ποιος είναι ο βέλτιστος φορολογικός συντελεστής για το εισόδημα από κεφάλαιο και τον πλούτο που ελαχιστοποιεί την ανισότητα;

Χρησιμοποιώντας ένα απλό μοντέλο όπου ο ρυθμός μεγέθυνσης εξαρτάται από τον καθαρό συντελεστή απόδοσης του κεφαλαίου και τις τυπικές τεχνικές βελτιστοποίησης, καταλήγει στο σύνηθες νεοκλασικό συμπέρασμα (Chamley, 1986), (Judd, 1985), (Atkeson, Chari, & Kehoe, 1999). Εάν φορολογηθεί το κεφάλαιο, η συσσώρευση θα εξασθενήσει (θα μειωθούν οι καθαρές αποταμιεύσεις) και οι μισθοί που είναι η διαφορά μεταξύ της παραγωγής και της απόδοσης του κεφαλαίου (κέρδη) θα μειωθούν.

Στο τέλος, η ανισότητα αυξάνεται, παρόλο που οι εργαζόμενοι θα καταναλώσουν τα έσοδα από τη φορολογία κεφαλαίου. Έτσι, συμπεραίνει ο Mankiw, ότι το καλύτερο για τα εισοδήματα των εργαζομένων δεν είναι φόροι επί του κεφαλαίου. Όπως παραδέχεται και ο Piketty (2015) αυτό ισχύει για ένα νεοκλασικό μοντέλο με άπειρη ελαστικότητα συσσώρευσης (καθαρή αποταμίευση) στο καθαρό ποσοστό απόδοσης.

Όμως το πρόβλημα παραμένει, η ανισότητα αυξάνεται στον σύγχρονο καπιταλισμό. Από αυτή την άποψη, το Mankiw (2015) δεν βοηθάει πολύ. Ολοκληρώνει την εργασία του προτείνοντας απολογητικά ότι είναι καλύτερο να βρίσκεσαι στο χαμηλότερο εισοδηματικό κλιμάκιο σε μια πλούσια οικονομία με υψηλή ανισότητα παρά ένα μεσαίο εισόδημα σε μια οικονομία χαμηλότερης ανισότητας.

Η Κριτική Acemogλου Robinson

Ο Acemogλου και ο Robinson (2015) είναι οι πιο εξέχοντες κριτικοί του Piketty από τη πλευρά των νεοκλασικών οικονομολόγων που επιχειρηματολογούν υπέρ της «ενδογενούς τεχνολογίας». Όμως, περιέργως πώς, δεν αποδίδουν τις ελλείψεις της ανάλυσης στο μοντέλο του Solow, αλλά κάποια υποτιθέμενη σύνδεση του Piketty με τον Ricardo και τον Marx.

Συγκεκριμένα, ξεκινούν ελέγχοντας τη συσχέτιση της εισοδηματικής ανισότητας με την απόδοση των ομολόγων μείον τον ρυθμό μεγέθυνσης. Παρόλο που η συσχέτιση του ποσοστού κέρδους με το επιτόκιο των μακροπρόθεσμων ομολόγων ισχύει μόνο στη νεοκλασική θεωρία ο υπολογισμός τους είναι συνεπής με τα δεδομένα του Piketty. Επομένως, τα απογοητευτικά αποτελέσματα που βρίσκουν ορθώς θεωρούν ότι δεν επιβεβαιώνουν τη συσχέτιση της ανισότητας με τον «τρίτο θεμελιώδη νόμο του καπιταλισμού» ($r-g > 0$).

Έχοντας αποδυναμώσει το επιχείρημα του Piketty, κινούνται στη συνέχεια για να δημιουργήσουν το δικό τους επιχείρημα για να εξηγήσουν την ανισότητα. Σε εμπειρικό επίπεδο, η ιδέα τους είναι ότι η δυναμική του μεριδίου του top 1% των εισοδημάτων μπορεί να είναι παραπλανητική για την κατανόηση της συνολικής κατανομής εισοδήματος.

Για να μας πείσουν δεν εξετάζουν την κατανομή εισοδήματος σε κάθε χώρα αλλά συγκρίνουν την διανομή του εισοδήματος σε δύο ακραίες περιπτώσεις. Τη σοσιαλδημοκρατική Σουηδία και τη Νότια Αφρική που υπέφερε για πολλά χρόνια κάτω από το ρατσιστικό καθεστώς απαρτχάιντ. Το σκεπτικό τους είναι ότι το top 1% της Νότιας Αφρικής δεν μπορεί να είναι αντιπροσωπευτικό του συνόλου ειδικά στην προ και μετά Apartheid εποχή. Σκοπός τους είναι να αποδώσουν την ανισότητα σε θεσμικούς παράγοντες κάτι που αποτυγχάνουν όμως να επιβεβαιώσουν και οι ίδιοι αφού το σχήμα των εισοδηματικών κατανομών είναι παρεμφερές σε παγκόσμια κλίμακα. Επίπλέον, πρόσφατες έρευνες δείχνουν ότι υπάρχει σημαντική συσχέτιση ανάμεσα στην κατανομή των εισοδημάτων του ανώτατου 1-3% και της συνολικής κατανομής εισοδήματος του πληθυσμού (Shaikh 2017).

Piketty και Marx

Στο πλαίσιο αυτής της παρουσίασης έχουμε εξετάσει βιβλιογραφία μεγέθυνσης και διανομής επεκτείνεται σε ένα διάστημα σχεδόν 70 χρόνων. Σε αυτήν τη μακρά αναφορά, δεν συναντήσαμε ούτε ένα επιχείρημα που να συσχετίζει τους μισθούς και το μερίδιο των μισθών με την ανεργία. Ο λόγος είναι ότι όλη η βιβλιογραφία που εξετάζεται μέχρι τώρα βασίζεται στη νεοκλασική θεωρία όπου ο μισθός είναι μια τιμή εκκαθάρισης της αγοράς εργασίας.

Αυτό δεν ισχύει στην κλασική πολιτική οικονομία και ειδικά στον Μαρξ όπου η διαρθρωτική ανεργία και η ταξική πάλη διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στην κατανομή εισοδήματος και την ανισότητα.

Για να καταλάβουμε πώς συμβαίνει αυτό πρέπει να σκιαγραφήσουμε το βασικό επιχείρημα. Στον Μαρξ, οι καπιταλιστικές παραγωγικές σχέσεις ωθούν προς τη συνεχή εκμηχάνιση της παραγωγής επειδή φέρνει μεγαλύτερο έλεγχο στην εργασία για τον καπιταλιστή. Η εκμηχάνιση διευκολύνει την εντατικοποίηση της παραγωγικής διαδικασίας, αυξάνει την παραγωγικότητα και αυξάνει το συντελεστή (υπεραξίας) εκμετάλλευσης της εργασίας

Όπως θα δούμε στο επόμενο μάθημα η λογική αυτή μπορεί να αποτελέσει τη βάση μιας διαφορετικής ερμηνείας της ανισότητας.

Καταληκτικές Επισημάνσεις

-
- Από την εκδήλωση της πανδημίας και μετά η συζήτηση για την ανισότητα έχει ενταθεί.
 - Σε ένα πρόσφατο συνέδριο ο νομπελίστας Jean Tirole αναφέρθηκε επίσης στην ανισότητα ως «αποτυχία αγοράς». Αυτό σημαίνει ότι αποδέχεται την πρόταση του Piketty για επιβολή «φόρου περιουσίας» χωρίς να δέχεται κατ' ανάγκη την αναλυτική του ερμηνεία της ανισότητας.
 - Ανάλογη επιχειρηματολογία διατύπωσε και ο Saez (2021).
 - Βέβαια όλα τα παραπάνω δεν σημαίνουν ότι οι ανησυχίες των ορθόδοξων οικονομολόγων θα εξαφανίσουν τον «εφεδρικό βιομηχανικό στρατό» ή τις επιπτώσεις της «πρωταρχικής συσσώρευσης» στην σύγκλιση των οικονομιών.
 - Σημαίνουν όμως ότι μπαίνουμε σε μια νέα εποχή όπου η κλασική πολιτική οικονομία και ιδιαίτερα ο Marx έρχονται πάλι στην επικαιρότητα.

Βιβλιογραφία

Acemoglu, Daron, and James A. Robinson. 2015. "The Rise and Decline of General Laws of Capitalism." *Journal of Economic Perspectives* 29 (1): 3-28. <https://www.aeaweb.org/articles?id=10.1257/jep.29.1.3> [Symposium on Wealth and Inequality]

Atkinson, Anthony B., and Andrea Brandolini. 2015. "Unveiling the Ethics Behind Inequality Measurement: Dalton's Contribution to Economics." *Economic Journal* 125 (583): 209–34. <http://www.jstor.org/stable/24737113>. https://www.academia.edu/18680039/Unveiling_the_Ethics_behind_Inequality_Measurement_Dalton's_Contribution_to_Economics

Jones, Charles I. 2015. "Pareto and Piketty: The Macroeconomics of Top Income and Wealth Inequality." *Journal of Economic Perspectives* 29 (1): 29-46. <https://www.aeaweb.org/articles?id=10.1257/jep.29.1.29>

Kuznets, Simon. 1955. "Economic Growth and Income Inequality." *The American Economic Review*, 45 (1): 1–28. <http://www.jstor.org/stable/1811581>. <http://piketty.pse.ens.fr/files/Kuznets1955.pdf>

Mankiw, N. Gregory. 2015. "Yes, $r > g$. So What?" *American Economic Review: Papers & Proceedings* 105 (5): 43-47 <http://dx.doi.org/10.1257/aer.p.20151059> https://scholar.harvard.edu/files/mankiw/files/yes_r_g_so_what.pdf

Phelps, Edmund S. 1961. "The Golden Rule of Accumulation: A Fable for Growthmen." *American Economic Review* 51 (4): 638-643. <https://www.jstor.org/stable/1812790> <http://piketty.pse.ens.fr/files/Phelps1961.pdf>

Piketty, Thomas. 2014. *Capital in the Twenty-First Century*. Translated by Arthur Goldhammer. Cambridge, Massachusetts and London, England: The Belknap Press of Harvard University Press. First published as *Le capital au XXI siècle*, copyright © 2013 Éditions du Seuil. (pp. 10, 57, 71, 216-217, 221, 227, online appendix 36-39)

Piketty, Thomas. 2015. "About 'Capital in the Twenty-First Century.'" *The American Economic Review* 105 (5): 48–53. <http://www.jstor.org/stable/43821849>.
Piketty, Thomas. 2015. "Putting Distribution Back at the Center of Economics: Reflections on Capital in the Twenty-First Century." *Journal of Economic Perspectives* 29 (1): 67-88. [Symposium on Wealth and Inequality] <https://www.aeaweb.org/articles?id=10.1257/jep.29.1.67>

Piketty, Thomas, and Gabriel Zucman. 2014. "Capital Is Back: Wealth-Income Ratios in Rich Countries 1700–2010." *Quarterly Journal of Economics* 129 (3): 1255–1310. <https://www.jstor.org/stable/26372573>.

Saez, Emmanuel. 2021. "Public Economics and Inequality: Uncovering Our Social Nature." *American Economic Association Papers and Proceedings*, Vol. 111 (May): 1-26. <https://www.aeaweb.org/articles?id=10.1257/pandp.20211098>

Stravelakis, Nikos. 2021. "Inequality in Marx and Piketty Theory and Policy Implications", *Review of Economics and Economic Methodology Movement for Economic Pluralism* 2021, Vol. 6(2), 1-25. http://www.reemslovenia.com/uploads/7/0/4/8/70484101/nikos_stravelakis_-_inequality_in_marx_and_piketty_theory_and_policy_implications.pdf